



info@nationals.rs

Predlog praktične politike

Javnodiplomatsko predstavljanje Srbije u Sjedinjenim Državama

www.nationals.rs

JUL 2024

„Predlog je izrađen u okviru projekta „Nacionalni interesi Republike Srbije: od osporavanja do legitimizacije“, koji se sprovedi uz podršku Fonda za nauku Republike Srbije, broj 7752625 - NATIONAL(S)



PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE

JAVNODIPLOMATSKO PREDSTAVLJANJE SRBIJE U SJEDINJENIM DRŽAVAMA

BEOGRAD, JUL 2024.

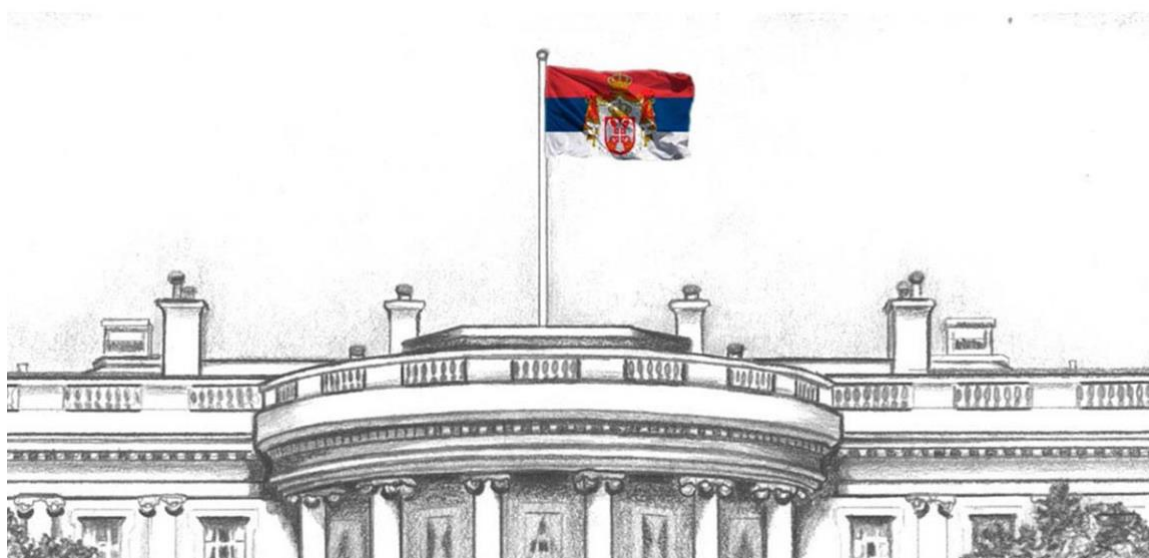
*Predlog je izrađen u okviru projekta „Nacionalni interesi Republike Srbije: od osporavanja do legitimizacije“, koji se sprovedi uz podršku Fonda za nauku Republike Srbije, broj 7752625 – NATIONAL(S)

UVOD

Iako Republika Srbija nema pisani strateški dokument iz oblasti spoljne politike, pravci i prioriteti spoljne politike Srbije mogu se "čitati" iz premijerskih ekspozea, obraćanja predsednika države i stavova ministarstva spoljnih poslova. Već gotovo dve decenije, značajnijih promena nema. Srbija se opredeljuje za politiku balansa između 4 krunska prioriteta, odnosno, stuba spoljne politike. Reč je o produbljenoj saradnji sa Evropskom unijom, Ruskom Federacijom, Narodnom Republikom Kinom i Sjedinjenim Američkim Državama. Iako je u obraćanjima državnih zvaničnika redosled navođenja partnera često bio menjan, među prioritetima nije uspostavljena jasna hijerarhija, tako da je mesto Brisela, Moskve, Pekinga i Vašingtona u četvorostubnoj arhitekturi više plod retorike.

Od svih partnera, saradnja Srbije sa Sjedinjenim Državama je, verovatno, najsloženija. Od završetka Hladnog rata do danas, Beograd i Vašington prošli su različite faze, od otvorenog neprijateljstva tokom bombardovanja 1999. godine, do današnjeg partnerskog odnosa u kom Srbija očekuje od Vašingtona značajnu ulogu na prostoru Zapadnog Balkana. Poslednjih godina primetan je napredak u odnosima. Činjenica da jačanje partnerstva traje kroz dve administracije, republikanske i demokratske, potkrepljuje argument da nije reč samo o ličnim vezama, instinktu vlastodržaca, ili kratkotrajnom "medenom mesecu", već o kontinuiranoj i sve široj podudarnosti interesa.

Ipak, uprkos pozitivnim političkim promenama, stavovi javnosti, podjednako srpske prema Americi i američke prema Srbiji, ostali su gotovo netaknuti. Postoji širok prostor za adresiranje obe javnosti, ali će naš predlog biti usmeren isključivo na mogućnost uticaja Srbije na javnost Sjedinjenih Država. Ne ulazeći u uzroke lošeg ugleda naše države kod američke javnosti, iznećemo niz predloga sa suočavanje sa nepovoljnim vetrovima za Srbiju koji decenijama duvaju u SAD. Iako je promena trendova i inercije u Americi težak posao, verujemo da je, uz sinergiju državnih i nedržavnih aktera iz Srbije i SAD, ovaj cilj ostvariv. Imajući u vidu da su SAD i dalje po mnogim parametrima najveća svetska sila, poboljšanje imidža Srbije u američkoj javnosti važno je sredstvo za promociju srpskih nacionalnih interesa.



Ilustracija: Srpska zastava nad Belom kućom 28. jula 1918. Preuzeto sa americano.rs

KONTEKST

Javnodiplomatsko predstavljanje, unapređivanje imidža Srbije u Sjedinjenim Državama i, uopšte, ostvarivanje uticaja u SAD, otežano je usled niza međusobno povezanih faktora:

- Početni problem jeste **faktor veličine i važnosti države**, koji smanjuje mogućnost dobijanja pažnje javnosti u SAD. Američka javnost je načelno zainteresovana uglavnom za teme koje se tiču drugih velikih sila i izazivača (poput Kine i Rusije), ključnih saveznika (Kanada, Britanija, Nemačka, Izrael...) ili država koja su žarišta trenutnih konflikata. Srbija ne spada ni u jednu od ovih kategorija. Kao državi manje veličine i uticaja u globalnom kontekstu, Srbiji nije lako da dobije prostor za slanje pozitivnih poruka u američkoj javnosti. Mnogi Amerikanci ne znaju skoro ništa o Srbiji.
- Drugi problematičan faktor je što je i kod onih koji imaju stav o Srbiji on u velikoj meri oblikovan negativnim istorijskim nasleđem iz devedesetih godina, odnosno **predrasudama o Srbiji kao regionalnom siledžiji**. Takvoj percepciji su najviše doprineli uticajni članovi američkih administracija zaduženi za krojenje politike prema našem regionu krajem prošlog veka, kao i mediji koji su konstantno reprodukovali ovaj narativ. Uzroci negativne percepcije se mogu pronaći u višedecenijskom vezivanju takmaca Srbije za SAD i njihovim više ili manje intenzivnim lobističkim aktivnostima (prevashodno na izgradnji imidža žrtve), uz pasivnost naše države u ovom pogledu.
- Još jedan sličan problematičan faktor jesu **predrasude o Balkanu kao „buretu baruta“**. Balkan je u dominantnom zapadnom političkom diskursu i dalje sinonim za stalne izazove, nemire i neizvesnosti. Pežorativni termin “balkanizacija” odomaćio se u političkom i akademskom diskursu. Činjenica da Srbija dolazi sa Balkana otežava javnodiplomatsko delovanje i novo brendiranje naše države.
- U bliskoj vezi je i dalje aktivan **diskurs o „despotskom istoku“**, nasuprot „demokratskom zapadu“, gde se Srbija često u geografskom imaginarijumu svrstava u prvu grupu. Predrasude ojačavaju i objektivni pokazatelji koji govore o nazadovanju demokratije u Srbiji, u čemu nalikuje na neke druge države centralne i istočne Evrope.
- Javnodiplomatsko delovanje u SAD otežava i **percepcija da su Srbi “mali Rusi” ili, u novije vreme, “kineska braća”**. Imajući u vidu da u suzbijanju globalnog uticaja Rusije i Kine postoji partijski konsenzus u SAD, Srbija mora da bude posebno obazriva, odnosno da nastoji da objasni da njena balansirana i diversifikovana spoljna politika „četiri stuba“ ne znači da je Srbija marioneta Moskve, Pekinga ili nekog drugog aktera.
- Takođe, **promene u globalnom strateškom kontekstu**, u eri onoga što se u nauci o međunarodnim odnosima naziva “dobom nadmetanja velikih sila”, donekle otežavaju poziciju Srbije. Nadmetanje je intenzivirano ruskom agresijom na Ukrajinu 2022. godine i sveukupnim zaoštavanjem odnosa na Bliskom istoku od oktobra 2023. godine. Teško je, ali i nužno, održati poziciju koju Srbija ima još od vremena jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova i Metohije i velike ekonomske krize iz 2008, a koja se može označiti kao **“strategija diversifikacije”**. Ta **“stubovska spoljna politika”** može da se održi samo ako Srbija uspe da postane pivot i barem u nekoj meri posrednik među najjačima (što ne zavisi isključivo od nas), a to znači da vodi proaktivniju, a ne reaktivnu spoljnu politiku, više vođenu interesima, a manje emocijama.

- Pored pomenutih eksternih faktora, jedan od ključnih unutrašnjih problema jeste **odsustvo strateških dokumenata i sveobuhvatnog plana** za delovanje na popravljajući imidža i ostvarivanje uticaja Srbije u SAD, ali i globalno. Prema našem sudu, Srbija trenutno ne poseduje infrastrukturu koja bi omogućila kontinuirano i efikasno javnodiplomatsko delovanje. Naravno, ovim ne negiramo mogućnost uspešnih *ad hoc* inicijativa i individualnih napora, ali verujemo da ne mogu promeniti dugoročne trendove i izrazito nepovoljan kontekst. Na narednim stranicama ukazaćemo koje elemente infrastrukture smatramo neophodnim.

No, postoje i određeni pozitivni faktori, koje treba uzeti u obzir i koji mogu biti zamajac za uspešniju javnodiplomatsku aktivnost Srbije u SAD:

- Već je pomenut **napredak u političkim odnosima** tokom poslednje dve administracije, vidljiv i kroz činjenicu da je za ambasadora SAD u Srbiji postavljen veoma iskusan diplomata, da se razgovara o uspostavljanju strateškog dijaloga, da su srpske diplomate postale deo programa razmene sa Stejt departmentom koju SAD omogućavaju samo savezničkim državama, da se broj članova srpsko-američkog kokusa u Kongresu povećava... Sve ovo može povećati interesovanje Amerikanaca za Srbiju.
- Takođe, iako je spoljnotrgovinska razmena roba malo značajna čak i iz ugla Srbije, a nekmoli iz ugla SAD, postoji **veliki napredak u trgovini uslugama**. Amerika je prvi spoljnotrgovinski partner Srbije u ovom domenu. Srbija svakako nije među važnijim partnerima za SAD, ali njen uticaj raste, naročito u oblasti usluga špedicije, limo-servis usluga, IT usluga, itd. Sve ovo stvara važne privredne veze i otvara prostor za javnodiplomatsko delovanje prema građanima privredno povezanim sa Srbijom.
- Republika Srbija je unapredila svoju **diplomatsku infrastrukturu u SAD** u prethodnom periodu. Između ostalog, kupljene su i useljene nove zgrade ambasade i rezidencije ambasadora u Vašingtonu, koje se nalaze na izuzetnim mestima i koje odlikuje izuzetna lepota, što svakako predstavlja dobru polaznu tačku za uspešniju javnu diplomatiju. Takođe, povećan je i broj srpskih diplomata u SAD, što je izuzetno važan resurs i za javnodiplomatsko delovanje.
- U poslednjim godinama primetan je određeni **napredak u medijskom prisustvu Srbije u SAD**, koji je povezan i sa angažovanjem određenih lobi grupa i konsultantskih kuća u SAD na obavljanju poslova popravljajući slike Srbije. To je rezultiralo većim brojem afirmativnih tekstova o regionalnoj politici Srbije, interesima Srbije na KiM ili u BiH, poziciji u kontekstu rata u Ukrajini (od kojih su neke pisali i srpski zvaničnici, a objavljeni su u značajnim političkim časopisima ili uticajnim portalima).
- Napredak je vidan i u **rastućem političkom uticaju i boljoj organizaciji srpske dijaspore**, što je važna osnova za uspešnije javnodiplomatsko delovanje. Pripadnici srpske dijaspore postaju značajni donatori predsedničkih kampanja, a osnovani su i srpsko-američki politički akcioni komitet (PAC) u cilju povećanja srpskog uticaja.
- Konačno, **uspešni srpski sportisti, naučnici, privrednici** i drugi pojedinci poznati u SAD i širom sveta, kao što su NBA MVP Nikola Jokić ili najbolji teniser ikada Novak Đoković, predstavljaju izuzetan resurs za uspešno javnodiplomatsko delovanje.

PREDLOZI

Kako bi javna diplomatija Srbije u SAD bila uspješnija, predlažemo sedam konkretnih mera:

1. Izgradnja i unapređenje infrastrukture za javnu diplomatiju;
2. Objavljivanje analitičkih članaka na uticajnim američkim portalima, u dnevnim novinama i u nedeljnicima;
3. Promena narativa u komunikaciji na društvenim mrežama;
4. Stvaranje alumni asocijacije „Friends of Serbia“;
5. Aktivnije delovanje prema Komitetu za spoljne poslove Predstavničkog doma;
6. Nastavak jačanja srpsko-američkog kokusa u Kongresu SAD;
7. Organizacija akademskih letnjih škola za studente iz SAD zainteresovane za Balkan.

Svaka od ovih tačaka biće ukratko objašnjena u nastavku ovog dokumenta.

1. IZGRADNJA I UNAPREĐENJE INFRASTRUKTURE ZA JAVNU DIPLOMATIJU

Rešavanje pitanja zgrade diplomatske misije i rezidencije u Vašingtonu, uvećanje članova diplomatskog osoblja u SAD, obezbeđivanje sredstava neophodnih za unapređeno delovanje misije i aktivan pristup prema političkim zbivanjima u SAD (i od strane ambasade, i od strane konzulata u Čikagu), pozitivni su pomaci u odnosu na prethodni period. Ipak, verujemo da je potrebno ojačati infrastrukturu (MSP i naših diplomatsko-konzularnih predstavništva) u SAD kako napori ne bi ostali *ad hoc* karaktera. Ključni koraci:

- Izrada Strategije javne diplomatije (javni dokument)
 - Obuka u oblasti javnodiplomatskog delovanja
- Izrada Strategije digitalne diplomatije (delimično javan, delimično poverljiv dokument)
 - Obuka za komuniciranje u digitalnom prostoru
 - Jačanje digitalnog prisustva centrale (globalno), kao i diplomatskih, konzularnih i stalnih misija (regionalno/lokalno) na svim relevantnim društvenim mrežama
 - Partnerstvo sa lokalnim grupama/pojedincima i pokušaj oživljavanja koncepta Digitalnih ambasadora Srbije;
 - Izgradnja infrastrukture za *Metaverse diplomacy*
- Izrada Plana delovanja prema SAD (poverljiv dokument)
- Decentralizacija digitalne komunikacije (makar u diplomatski najvažnijim centrima)
 - Ažuriranje web portala i pravovremeno informisanje, promptno reagovanje;
 - Izrada kreativnog sadržaja zasnovanog na zanimljivostima iz bilateralnih odnosa, kulturoloških i istorijskih poveznica;
 - Razdvajanje privatnih profila i profila ambasade

2. OBJAVLJIVANJE ANALITIČKIH ČLANAKA NA UTICAJNIM AMERIČKIM PORTALIMA, U DNEVNIM NOVINAMA I NEDELJNICIMA

Ključne teme o kojima bi trebalo potencirati u analizama i člancima su sledeće:

- Otvoreni Balkan kao optimalno rešenje za prevazilaženje konflikata i simbol srpske posvećenosti miru u regionu;
- Srbija kao pogodno mesto za investicije i biznis (referenciranje na kredibilne rejting liste na kojima se identifikuje napredak Srbije);
- Srbija kao pogodna turistička destinacija i mesto za život;
- Srbi kao “mali Ukrajinci”, a ne “mali Rusi” - analogije Krim-KiM u kontekstu nelegalnosti secesije, geopolitički položaj, ugroženost od velike sile...;
- Srpska stradanja u ratovima devedesetih, sa posebnim naglaskom na stradanje srpske verske i kulturne baštine (naročito prilikom obeležavanja godišnjica);
- Pozitivne priče iz istorije srpsko-američkih odnosa;
- Vojna saradnja Srbije i SAD (uključujući i nabavku vojne opreme i saradnju sa Nacionalnom gardom Ohaja);
- Saradnja Srbije sa NATO i EU (cilj takvih tekstova bi bio pomeranje težišta sa loših odnosa sa Srbijom u prošlosti, na današnju Srbiju koja nastoji da gradi sliku odgovornog činioca u regionu unapređujući saradnju sa NATO kroz Partnerstvo za mir i istovremeni napredak u pregovorima sa EU);
- Istaknutije izveštavanje o tekućim događajima (posete američkih zvaničnika Srbiji, odlikovanja, pogotovo u medijima lokalno-regionalnog doseg);
- Akademska saradnja Srbije i SAD.

Pored pisanja tekstova od strane srpskih zvaničnika (ministar spoljnih poslova, ambasador...), trebalo bi podstaći ugledne Amerikance zainteresovane za razvijanje bilateralne saradnje da doprinesu poboljšanju ugleda Srbije u SAD kroz pisanje ovakvih članaka i analiza, koje mogu imati značajan odjek u američkoj javnosti. U tom domenu, potrebno je uspostaviti kontakte i podstaknuti na takvo delovanje uticajne političare (naročito one iz saveznih država u kojima živi veći broj građana srpskog porekla), privrednike, naučnike, sportiste, verske lidere, itd.

3. PROMENA NARATIVA U KOMUNIKACIJI NA MREŽAMA

Preporuka je da se izbegne direktno polemisanje sa zvaničnicima susednih država ili sa predstavnicima Prištine preko zvaničnih institucionalnih naloga srpske ambasade/ambasadora u SAD. Onima koji su već opredeljeni u SAD polemika teško da će promeniti stav, a paralelno se propušta da se pošalju pozitivne poruke iz Srbije i reafirmišu se predrasude o „svadalačkim“ i „agresivnim“ Balkancima. Potrebno je istaći pozitivne priče iz Srbije (ekonomski napredak, pomoć tokom pandemije, bogato kulturno i religijsko nasleđe...), kao i ono što spaja Srbe i Amerikance (istorija, kultura, Vilsonove reči o Srbiji, Pašićeve o SAD, Amerikanci srpskog porekla, doprinos Srba izgradnji Amerike, iskustva Amerikanca koji trenutno žive u Srbiji, itd.). Pažnju na srpske žrtve i interese treba skretati analitičkim člancima, naučnim skupovima, medijskim sadržajima, izložbama –ali ne i polemisanjem na zvaničnim naložima na mrežama.

4. STVARANJE ALUMNI ASOCIJACIJE “FRIENDS OF SERBIA”

Potrebno je stvoriti asocijaciju, odnosno, bazu manje ili više uticajnih Amerikanaca koji su imali/imaju kontakte sa Srbima i Srbijom. U tom poslu ambasadi od koristi mogu biti akademske institucije u Srbiji, predstavnici biznis zajednice koji posluju sa američkim firmama, predstavnici SPC, predstavnici udruženja “Fulbright and Friends” kao i pripadnici domaće političke elite. Kako bi asocijacija postala plodotvorna za interese naše države potrebno je poklanjati stalnu pažnju članovima kroz organizaciju alumni događaja, slanje newsletter-a, slanje prigodnih poklona koji simbolizuju srpsko-američke odnose i dr.

5. KOMITET ZA SPOLJNE POSLOVE PREDSTAVNIČKOG DOMA

Do sada su, uz retke izuzetke, na javnim slušanjima i brifinzima o našem regionu pozivani pojedinci koji nisu naklonjeni Srbiji. Uglavnom oni pripadnici akademske i političke elite koji su i gradili negativne narative i krojili stereotipe o Srbiji. Čini se da je, sa inicijativom Srbije u SAD koja postaje očita, vreme i da se ovaj segment promeni. Na taj način bi članovi Komiteta u najmanju ruku dobili priliku da čuju drugu stranu. Verujemo da u tom poslu posebno od pomoći mogu biti članovi uticajni članovi Komiteta kao što su Majkl Mekkol i Bred Šnajder.

6. NASTAVAK JAČANJA SRPSKO-AMERIČKOG KOKUSA

Reč je o oblasti u kojoj je najviše urađeno u prethodnom periodu. Pismo 16 kongresmena upućeno predsedniku Bajdenu je, možda, i najveći dokaz. Pozitivno je i što se sa članovima Srpskog kokusa održavaju redovni odnosi. Ukoliko postoji mogućnost, trebalo bi raditi na uključivanju senatora iz “prve lige” kao što su članovi Komiteta za spoljne odnose Senata - Marko Rubio, Kori Buker, Tim Skot i Kristofer Marfi. Takođe, učestalo komunicirati sa senatorima poput Bena Kardina i Rona Džonsona (što je i činjeno tokom januara 2022.) ili Džin Šahin (nekadašnjom članicom Srpsko-američkog kokusa) u nastojanju da se na saslušanjima obezbedi input informacija u skladu sa našim interesima.

7. ORGANIZACIJA AKADEMSKIH LETNJA ŠKOLA

Imajući u vidu da su stariji akademci iz SAD, UK i drugih akademski najrazvijenijih sredina mahom stasavali devedesetih i da je njihovo razumevanje našeg regiona često zasnovano na predrasudama i dešavanjima iz bliže ili dalje prošlosti, potrebno je organizovati godišnju letnju školu koja bi okupila istraživače zainteresovane za Balkan. Na taj način bi se “korak po korak” pridobijala aktuelna i buduća akademska elita.

- Škola bi trajala dve nedelje i obuhvatila bi predavanja i radionice (nedelju dana), kao i putovanje po Srbiji (nedelju dana);
- Organizovati je u partnerstvu sa akademskom ustanovom (FPN i u okviru njega Centar za studije Sjedinjenih Američkih Država može biti jedno od mogućih rešenja);
- Pored predavača iz Srbije, uključiti predavače iz regiona, a potencijalno i “teškaše” iz drugih sredina.

ZAKLJUČAK

Lista predloga koju smo izneli daleko je od iscrpne, ali smatramo da su navedeni predlozi od posebne važnosti i da je potrebno i moguće veoma brzo raditi na njihovoj realizaciji. Postoji još čitav niz konkretnih predloga koje bi trebalo dodatno razraditi i sprovesti, poput:

- Napraviti stalnu koordinaciju među onima koji se bave Sjedinjenim Američkim Državama, kako na nivou državnih institucija, tako i nedržavnih aktera u Srbiji. Ambasada bi trebalo da snabdeva takav forum informacijama sa terena, dok bi forum trebalo da pomaže Ambasadi kroz analize i preporuke.
- Organizovati praksu za naše najbolje studente koji pokazuju interesovanje za SAD u našoj ambasadi u Vašingtonu, a ako to nije moguće, onda u Ministarstvu spoljnih poslova u Odeljenju za Severnu i Južnu Ameriku.
- Napraviti dokument sa ključnim temama za digitalnu (javna diplomatija - građani) i *in person* (tradicionalna diplomatija - državni zvaničnici) komunikaciju. Jasno je da svaka individua ima zasebne teme koje mu/joj paraju uši, ali postoje teme i događaji iz zajedničke istorije koje posebno prijaju svim Amerikancima/Amerikankama;
- Uložiti sredstva u targetiranu kampanju putem društvenih mreža koja bi promovisala Srbiju kao rastuću poslovnu, turističku i kulturnu destinaciju, za šta se stvara posebno dobra prilika u kontekstu predstojeće organizacije specijalizovane izložbe EXPO 2027 u Beogradu;
- Značajnije korišćenje dijaspore, ali i srpskih sportista i selebriti Srba za promovisanje srpske kulture, istorije, sporta...

Na samom kraju, treba pomenuti da je uspeh javne diplomatije u velikoj meri determinisan i stanjem u političkim i ekonomskim odnosima. U tom kontekstu, uspostavljanje strateškog dijaloga Srbije i SAD dalo bi značajan podstrek i za javnu diplomatiju Srbije u SAD. Uspostavljane ovakvog odnosa sa Vašingtonom bilo bi u skladu i sa postojećom doktrinom „četiri stuba spoljne politike“. Srbija bi time uspostavila strateške odnose i sa Vašingtonom – odnose kakve već ima sa Moskvom i Pekingom (kroz strateška partnerstva), kao i sa Briselom (kroz proces pristupanja EU). Drugi značajan podstrek jeste dalje unapređenje ekonomskih odnosa i što dublje povezivanje građana dve države, koje bi učinile sve javnodiplomatske poruke koje Srbija šalje potencijalno daleko efektivnijim i uspešnijim.